

Sjabbat 23 april 2005 / 14 nisan, 5765

Sidra: Acharé-Mot, Wajikra [Leviticus] 16:1-18:30, Dasberg choemasj deel II, blz. 34.

Haftara: Sjabbat HaGadol: Malachi 3:4-24, Dasberg II, p.286.

Vertaling: Frits Pront

Voor het origineel zie <http://www.kolel.org/pages/5763/acharemot.html>

In onze pogingen het goede te omarmen is het nodig ook het kwade het hoofd te bieden.

ONZE TORATEKST

Aäron moet zijn eigen stier offeren als zonde-offer namens zichzelf, om voor hemzelf en ook voor zijn familie verzoening te bewerkstelligen. Hij dient twee bokken te nemen en ze naar de ingang van de Ontmoetingstent te brengen, en daar ten overstaan van de Eeuwige door loting vast stellen welke bok bestemd is voor de Eeuwige en welke voor Azazel.

Aäron moet de bok die door het lot voor de Eeuwige bestemd is als reinigingsoffer opdragen. De bok die door het lot bestemd is voor Azazel moet levend voor de Eeuwige blijven staan om verzoening mee te bewerken, en daarna de woestijn in worden gestuurd, naar Azazel.

(Wajikra [Leviticus] 16:6-10)

kon zijn.

Deze pogingen tot verweer zijn niet overtuigend Apocriefe Joodse boeken (die dus niet tot Tenach behoren) uit de laatste paar eeuwen voor de gangbare jaartelling, hebben het over engelen die werden verleid tot zinnelijke lust door mooie vrouwen en uiteindelijk tot rebellie tegen God. In deze geschriften is Azazel één van de twee aanvoerders van de rebellie. Latere Talmoedische documenten vertellen een zelfde verhaal over twee opstandige engelen, Oezza en Azrael - beide variaties op de naam Azazel.

Deze mythologische verhalen die wijd en zijd bekend moeten zijn geweest, schijnen het in wezen demonische karakter van de oude bijbelse Azazel te bevestigen.

HET COMMENTAAR VAN DE WEEK

Rabbi W. Gunther

Plaut schrijft:

Het lastigste aspect van het oude ritueel [van Jom Kippoer] is het sturen van de “zondebok” naar Azazel.

Azazel was waarschijnlijk een demonisch wezen die in de woestijn verbleef en wiens verblijf werd beschouwd als een concentratiepunt van onreinheid. Verscheidene pogingen zijn ondernomen om de moeilijkheid uit de weg te gaan. De oude Griekse vertaling geeft Azazel weer als een gewoon zelfstandig naamwoord dat “afwijzing” betekent. Anderen gaven het woord weer als “steile berg” of “bok die vertrekt”, of dachten dat Azazel een plaatsnaam

PEROESJ: ONZE VERKLARING

Niets is dramatischer dan de bijbelse vormen van de dienst op Grote Verzoendag. De dag zelf was ontzag en eerbied, het hoogtepunt van het hele rituele jaar. Het was de dag die Joden, zowel collectief als individueel, de kans gaf om met God in het reine te komen. Degenen die van God vervreemd waren, hadden nog één kans de relatie te herstellen.

De oude rituelen die zowel de noden van het volk weerspiegelden als hetgeen door God werd verlangd, bevatten echter enkele ongewone elementen. Eigentijdse geleerden wijzen erop dat veel van deze elementen zijn “ontleend” aan een variatie van vroegere culturen en bronnen en soms misplaatst schijnen in de Joodse praktijk. Toch blijven zij altijd in onze Geschriften staan als deel van onze tradities. Het is bijgevolg noodzakelijk te begrijpen hoe onze traditie betekenis gaf (of niet) aan deze vreemde tradities.

Het ritueel van de twee bokken op Jom Kippoer blijft één van deze ongewone elementen. Dit ritueel heeft naam en betekenis gegeven aan het concept “zondebok” dat zich handhaaft als het etiket voor iemand die of iets dat de schuld voor anderen op zich moet nemen. In het bijzonder Joden beantwoorden aan dit concept omdat zij door anderen gedurende hun hele geschiedenis vaak worden verlaagd tot de rol van de zondebok. Het is echter niet het actuele concept van de zondebok zelf dat ons tot nadenken stemt. Joden zijn altijd gewend geweest aan de idee van het overdragen van zonden en veel Joden gaan door met het tot op vandaag in praktijk brengen van deze soort gewoontes in de rituelen van Kapparat en Tasjlích. In al deze gevallen is het helder dat het doorgeven van

EEN ANDERE MENING

De klassieke bloemlezing van midrasj en folklore aangaande de sidra van de week, [Tseë'na oereë'na](#), verklaart Azazel als volgt:

“Twee bokken werden op Jom Kippoer geofferd; één werd geofferd voor God, de ander levend de woestijn ingestuurd.

De [Midrasj](#) zegt dat één in de woestijn werd gestuurd als “steekpenning” voor Satan opdat hij geen kwaad over Israël zou spreken.

Wanneer Satan ziet dat Israël op Jom Kippoer berouw toont en oprecht spijt heeft voor hun zonden, zegt hij tegen God: “u heeft één volk op aarde dat lijkt op engelen. Net zoals engelen geen schoenen dragen, dragen zij ook geen schoenen op Jom Kippoer. Net zoals engelen niet eten of drinken, doen zij dat ook niet op Jom Kippoer. Net zoals engelen geen kniegewrichten hebben en altijd op hun voeten staan, staat ook Israël de hele dag, op Jom Kippoer. Net zoals er vrede is onder de engelen, is er vrede binnen Israël op Jom Kippoer. Net zoals de engelen zonder zonde zijn, is Israël vrij van zonde op Jom Kippoer.”

Als God de woorden van Satan hoort en hoort hoe hij over Israël spreekt, vergeeft God hen al hun zonden.

Satan wordt Samael genoemd omdat hij een dodelijk gif - sam hamavet - is voor de mensheid. Maar met deze “afkoopsom” worden zijn ogen verblind, zoals het bijbelvers luidt, “want steekpenningen maken het oog van de wijzen blind” (Dewarim[Deuteronomium] 16:19).

Van Ts'ena Oer'ena - De Midrasj van de Week (New York: Moserah Publications, 1994). P.600

Alsdragen van zonden en veel Joden gaan door met het tot op vandaag in praktijk brengen van deze soort gewoontes in de rituelen van Kapparat en Tasjlích. In al deze gevallen is het helder dat het doorgeven van

iemand's "zonden" aan een dier of dood object eenvoudigweg een symbolische daad is en niet iemand's zonde vergeeft. Individuen moeten nog steeds zelf al het benodigde werk doen om Teshoewa (berouw) volledig te maken.

Wat vooral de aandacht van zowel de klassieke verklaarders als hedendaagse geleerden trekt, is wat er met de tweede bok wordt gedaan. De eerste wordt geofferd als zonde-offer, op een wijze die volkomen in overeenstemming is met alle andere gangbare zonde-offers. Maar de tweede bok blijft in leven en wordt vrijgelaten in de woestijn en is, zoals de tekst ons vertelt, bestemd voor Azazel. Dit is het ongewone deel: wie of wat is Azazel?"

De meeste vertalingen laten Azazel onvertaald en weerspiegelen de traditie dat wij niet echt weten wat dit is. Zoals [Plaut](#) aantoont en onze verklaring van Ts'ena Oer'ena illustreert hebben verschillende leraren en verklaarders geprobeerd uit te leggen wat Azazel is. Zij deden dat op een manier die geen tegenstelling doet ontstaan met de hoofdstroom van hetgeen het Jodendom leert. Sommigen identificeerden Azazel als een eigenaam die een plaatsnaam aangeeft of verwijst naar een geografisch detail ("steile berg" of "rotsachtige klif", implicerend dat de bok uiteindelijk werd gedood door af te dwalen en van een hoog punt naar beneden te storten). Anderen proberen Azazel te verbinden met de rol van de bok zelf ("het zich ontdoen van").

Maar zoals Plaut laat zien, schijnt Azazel een overblijfsel te zijn, van vroegere tradities in de Tora, betreffende demonen en opstandige engelen, verhalen die niet doordrongen tot de hoofdstroom van de Joodse leer, maar die zeker bleven bestaan in esoterische leerstellingen, bijgeloof en folklore. De bok die bestemd is voor Azazel wordt dan een poging om kwade krachten in toom te houden op een tijd dat de Joden Gods vergeving zochten en schijnbaar probeerden zich volledig in te dekken.

Maar wat is het probleem met een demonische Azazel? Het twee-bokken-ritueel met één geofferde om God (die goed en vergevingsgezind is) gunstig te stemmen en één die gestuurd is als offerande voor een slechte Azazel, vertegenwoordigt een theologisch dualistisch model met tegengestelde krachten van goed en kwaad. Dit druist opvallend in tegen de essentieel Joodse idee van de ene en ongedeelde God. Dit is de idee die wordt uitgedrukt in het Sjema dat Joden dagelijks vele malen zeggen. De God van Israël is de schepper van alles en daarom schepper en bron van het kwade evenals het goede. Dat wil niet zozeer zeggen dat de Eeuwige de God van het kwaad is. Hij is de schepper van alles en de kracht achter het evenwicht van het universum. De idee dat Joden in Tenach zich bezig plachten te houden met rituelen die dualistisch praktijken in de eredienst vertegenwoordigen is ten diepste bezijden de algemene leerstellingen in de Tora, en is voor velen, zoals Plaut het zo krachtig uitdrukt, "verontrustend".

Lessen voor Tegenwoordig

Het schijnt dat dit Jom Kippoer-ritueel, dat aan Israël werd gegeven in de woestijn toen ze nog maar pas uit Egypte waren, de periode vertegenwoordigt toen de Joden nog niet volledig monotheïstisch waren -het geloof in het bestaan van één god - maar eerder een geloof behielden dat monolatrisch was.-het geloven in de superioriteit van één god over vele goden. Deze notie van een god over vele goden komt ook tot uitdrukking in de woorden die de Joden zongen na het wonder van het splitsen van de Rietsee: Mi chamocha b'élím, Adonaj? - "Wie onder de goden is uw gelijke, Eeuwige?" (Sjemot[Exodus] 15:11). Na uit het polytheïstische milieu van Egypte te zijn gekomen,

deden de Joden hun intrede in het Verbond met hun enige beschermer God in the Sinai, maar het zou een tijdje duren voor ze zich aanpasten aan de volkomen monotheïstische idee van slechts één God.

Dus wat staat ons vandaag te doen met de dualistische notie van Azazel? Wel, gelukkig moeten wij op het ogenblik niet veel doen daar dit ritueel niet langer in gebruik is, wat ook geldt voor andere vormen van Joodse offerdienst. Maar het is nog steeds deel van onze traditie, het staat daar in de Tora voor ons ter overdenking. Welke betekenis kunnen wij ontleen aan de voor Azazel bestemde bok?

Wij kunnen het eenvoudig begrijpen, zoals Plaut laat zien, als deel van de historische ontwikkeling van ons volk. Wij zijn, als gelovig volk, door vele verschillende stadia gegaan van geloof en praktijk, en onze relatie met God en ons Godsbegrip gaat door zich te ontwikkelen. Het kwaad bestaat in de wereld. Op de een of andere manier zou het theologisch gemakkelijker zijn om de schuld te geven aan de oppositionele demonische kracht eerder dan te proberen en er over na te denken hoe God kan toestaan dat het plaatsvindt. Maar wij continueren het behouden van dat soort geloof niet en onze godsdienst is misschien dientengevolge veel complexer, maar uiteindelijk en naar men mag hopen helpt het ons Gods wegen beter te begrijpen en ook de wereld waarin wij leven.

Tenslotte, speciaal op de tijd in het jaar dat wij onze persoonlijke tekortkomingen te overdenken en worstelen om boete te doen en ons tot een beter volk te maken, helpt het in onze zelfanalyse om het goede van het kwade te scheiden. God weet dat wij honderd procent goed noch 100 procent slecht zijn. Als we er naar streven “onze ziel te kwellen” is het gemakkelijk het goede te vergeten daar wij ons concentreren op het kwade. In veel opzichten biedt het dualistische ritueel van de twee bokken ons een model van zelfreflectie aan dat niet twee tegengestelde krachten in de worsteling met elkaar vertegenwoordigt, maar eerder twee zijden van dezelfde munt; twee aspecten van een en dezelfde God en twee aspecten van onszelf. Azazel is een metafoor voor het kwade, maar niet een demonisch kwaad dat zich onderscheidt van het goede. Eerder is dit het natuurlijke kwaad dat bestaat in de wereld en waarmee wij elke dag worstelen. In onze pogingen het goede te omarmen is het nodig ook het kwaad het hoofd te bieden.

TSÉ OE-LEMAD: GA EN LEER

1. Wie kunnen wij in de hedendaagse wereld als zondebok identificeren?
2. Hoe leert de Joodse traditie ons nu om ons van onze zonden te ontdoen?
3. Hoe streven wij er nu naar om ons te beschermen tegen het kwade

Links naar bronnen voor verdere studie

Sources

[ORT Navigating the Bible](#)

[Rasji in English](#)

[BibleGateway](#) Nuttig als je verschillende vertalingen wilt vergelijken: Let op, dit is een christelijke site.

Analysis

[What's Bothering Rasji](#) (Bonchek) elke week wordt een voorbeeld uit de sidra geanalyseerd.

[Nehama Leibowitz's Gilyonot](#) Een inleiding tot Nehama's methodologie met een voorbeeldspagina (met antwoorden) van iedere sidra.

[Conservative](#): Jewish Theological Seminary teksten en verklaringen in het Engels.

[Reform](#): Union for Reform Judaism - een keuze aan verklaringen, ook voor kinderen.

[Reconstructionist](#): uitgebreid keuze aan Diwré Tora

[Me-am Lo-ez](#): Bewerking van verklaringen uit de 18e eeuw, oorspronkelijk in Ladino.

[Yeshivat hamivtar-Orot Lev](#) Reb Chaim Brovender's Parsha-studie met Rasji.